

Психологические основы педагогической коррекции. – Донецк : Лебідь, 2000. – 319 с. 5. **Паламар О.М.** Психолого-педагогічні засади корекції пізнавальної діяльності у дітей з вадами зору // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки. Збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – Випуск 3. – С. 62-72. 6. **Синьова Є.П.** Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору : моногр. / Є.П. Синьова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.

References

1. **Vavina L.** Korektsiino-reabilitatsiina model spetsyficnoho komponenta zmistu osvity uchniv z hlybokymu porushenniamy zoru // Defektolohiia. – 2004. – №1. – S. 11-14. 2. **Hryhoreva L. P., Stashevskiy S. V.** Osnovnye metody razvytyia zrytelnoho vospriyatiya u detei s narushenyamy zrenyia. Uchebno-metodycheskoe posobyie. – M. : APN SSSR, 1990. – 75 s. 3. **Krutetskiy V. A.** Osnovy pedahohycheskoi psykholohyy. – M. : Prosveshchenye, 1972. – 255 s. 4. **Lypa V. A.** Psykholohycheskye osnovy pedahohycheskoi korrektsyy. – Donetsk : Lebid, 2000. – 319 s. 5. **Palamar O.M.** Psykholoho-pedahohichni zasady korektsii piznavalnoi diialnosti u ditei z vadamy zoru // Sotsialno-psykholohichni problemy tyflopedahohiky. Zbirnyk naukovykh prats. – K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2004. – Vypusk 3. – S. 62-72. 6. **Synova Ye.P.** Osoblyvosti rozvytku i vykhovannia osobystosti pry hlybokykh porushenniakh zoru : monohr. / Ye.P. Synova. – K. : Vyd-vo NPU imeni M.P Drahomanova, 2012. – 442 s.

Авторський внесок: Паламар О.М. – 100%
Дата відправлення статті 18.03.17 р.

УДК 376.1:373:371.311.1

Л.О. Прядко
Lubovpryadko77@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Відомості про автора: Прядко Любов Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та менеджменту Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Суми, Україна. У колі наукових інтересів: реалізація інклюзивної освіти в Україні, диференційований підхід, шляхи реалізації індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами, створення

дидактичного середовища в інклюзивному навчальному закладі. Email: Lubovpryadko77@ukr.net

Contact: L. Pryadko, Ph.D., assistant professor of Department of Vocational Education and Management of Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Sumy, Ukraine. In terms of research: an implementation of inclusive education in Ukraine, a differentiated approach, the ways of implementing an individual training of children with the special educational needs, the creation of didactic environment in an inclusive school.

Email: Lubovpryadko77@ukr.net.

Прядко Л.О. Особливості індивідуалізації навчання в інклюзивному навчальному закладі. Стаття присвячена розгляду проблеми індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному закладі. У статті представлено та обґрунтовано особливості індивідуалізації навчання в інклюзивному навчальному закладі дітей з порушенням розумового розвитку, опорно-рухового апарату та сенсорними порушеннями. Зазначено, що індивідуалізація навчання була і є основоположним фактором педагогіки. Саме вона і є тим фактором, який забезпечує якість і доступність освіти для дитини, не дивлячись на її особливі потреби. Автор розглядає індивідуалізацію навчання в інклюзивному навчальному закладі як пристосування навчального середовища до особливостей учнів з особливими освітніми потребами, створення сприятливих умов для розвитку здібностей і можливостей учнів. Індивідуалізація є рушійною силою реалізації різноманітних цілей навчання і формування індивідуальної неповторності дитини в соціумі. Індивідуалізацію навчання сьогодні треба розуміти більш широко, оскільки вона є динамічною системою, що охоплює усі ланки навчально-виховного процесу: цілі, зміст, методи, засоби навчання. Індивідуалізація навчання розкрита через конкретизацію дій вчителя на уроках для дітей з порушенням розумового розвитку, опорно-рухового апарату та сенсорними порушеннями.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивний навчальний заклад, індивідуалізація навчання.

Прядко Л.А. Особенности индивидуализации обучения в инклюзивном учебном заведении. Статья посвящена рассмотрению проблемы индивидуализации обучения детей с особыми образовательными потребностями в инклюзивном образовательном учреждении. В статье представлены и обоснованы особенности индивидуализации обучения в инклюзивном образовательном учреждении детей с нарушением умственного развития, опорно-

двигательного аппарата и сенсорными нарушениями. Указано, что индивидуализация обучения была и является основополагающим фактором педагогики. Именно индивидуализация и является тем фактором, который обеспечивает качество и доступность образования для ребенка, несмотря на его особые потребности. Автор рассматривает индивидуализацию обучения в инклюзивном образовательном учреждении как приспособление учебной среды к особенностям учащихся с особыми образовательными потребностями, создание благоприятных условий для развития способностей и возможностей учащихся. Она является движущей силой реализации различных целей обучения и формирования индивидуальной неповторимости ребенка в социуме. Индивидуализацию обучения сегодня надо понимать более широко, поскольку она является динамической системой, охватывающей все звенья учебно-воспитательного процесса: цели, содержание, методы, средства обучения. Индивидуализация обучения раскрыта через конкретизацию действий учителя на уроках для детей с нарушением умственного развития, опорно-двигательного аппарата и сенсорными нарушениями.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с особыми образовательными потребностями, инклюзивное учебное заведение, индивидуализация обучения.

Pryadko L. The features of individualization of learning in an inclusive educational institution. The article is devoted to the problem of individualization of teaching of children with the special needs in an inclusive educational institution. The article presents the features of an individualization of learning in an inclusive school for children with intellectual disabilities, musculoskeletal and sensory impairments. It is noted that an individualization of learning has been and is the fundamental factor of pedagogy. An individualization is the factor that ensures the quality and availability of education for the child, despite her special needs. The author examines an individualized learning in an inclusive school as an adaptation of learning environment to the characteristics of pupils with the special educational needs, the creating of favorable conditions for the development of pupils' skills and capabilities. An individualization is the driving force behind the implementation of various learning objectives and formation of child's individuality in the society. A personalization of training today must be understood more broadly because it is a dynamic system that covers all the links in the educational process: the objectives, a content, the methods, the means. In the scientific literature, unfortunately, are no clear guidelines for the formulation and determination of long-term goals except the priorities: a safety, a social development, the communication skills, a behavior, autonomy skills, academic skills. Because of the polymorphism of psychophysical disorders of children with the special needs, there are many questions

concerning the organization of an individualization of teaching the pupils of different nosologies while explaining a new teaching material, an implementation of written works, the equipment of training places. A personalization of study is disclosed through the specification of teacher's actions in the class for the children with intellectual disabilities, musculoskeletal and sensory impairments.

Key words: an inclusive education, the children with the special educational needs, an inclusive school, an individualization of learning.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Індивідуалізація навчання була і є основоположним фактором педагогіки. У всі часи мудрі вчителі працювали над тим, як зробити доступними знання для дітей. Саме з індивідуальної форми і починалось навчання. Якщо ми звернемося до класиків педагогічної думки, до новаторів, то ми помітимо, що кожен з них шукав свій особливий підхід до розвитку дитини, і всі вони йшли своїми неповторними шляхами. Їх об'єднувало одне – повага до дитячої особистості, нестандартне мислення у вирішенні педагогічних ситуацій, і безперечна віра в можливості дитини. Саме індивідуалізація і є тим фактором, який забезпечує якість і доступність освіти для дитини, не дивлячись на її особливі потреби. На педагогічній ниві необхідно любити кожну дитину, розуміти і сприймати її такою, яка вона є, озброїтись оптимізмом по відношенню до неї.

Глибоке занурення у проблему індивідуалізації викликає дуже багато питань:

1. Які психічні якості та особливості учня необхідно враховувати у першу чергу?
2. Якими професійними якостями та вміннями повинен володіти педагог у процесі індивідуалізації навчання?
3. Які вимоги ставляться до індивідуального стилю роботи педагога?

Ось на ці питання має індивідуалізація навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема індивідуалізації завжди посідала гідне місце у всі епохи розвитку педагогічної науки та практики. Найбільш яскраво вона бере свій початок ще з часів Я. Коменського. Серед сучасних дослідників у галузі загальної педагогіки можна відмітити Л. Бондар, В. Володько, С. Гончаренка, С. Мартиненко, Т. Ілляшенко, А. Лозенко, О. Сухомлинську, І. Унт та інші. У дослідженнях зі спеціальної педагогіки зазначеній проблемі приділяли увагу І. Єременко, А. Колупаєва, М. Кот, І. Луценко, С. Миронова, М. Матвеева, Л. Прядко, В. Синьов, Т. Скрипник, Л. Савчук, та інші. Отже, вона була предметом

дослідження як у загальній, так і спеціальній педагогіці. Наразі слід зазначити, що у сучасній педагогічній теорії і практиці відсутні конкретні поради, щодо індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у загальноосвітньому навчальному закладі.

Мета статті – представити та обґрунтувати особливості індивідуалізації навчання в інклюзивному навчальному закладі дітей з порушенням розумового розвитку, опорно-рухового апарату та сенсорними порушеннями.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основною метою навчання є розвиток особистості дитини. Під розвитком сьогодні розуміють психічні і фізичні зміни в організмі дитини, поступовий перехід в усіх властивостях від простого до складного, від нижчих функцій до вищих. Цей перехід означає, що розумовий розвиток дитини залежить від навчання, від природнього темпу розвитку організму взагалі та від дозрівання мозкових структур зокрема. Відповідь на це питання дозволяє встановити межі потенційних можливостей навчання, і виходячи з них, визначити цілі і завдання конкретних дидактичних завдань. Розвиваючим є лише те навчання, яке опирається на зону найближчого розвитку дитини. Для того, щоб навчання мало розвиваючий ефект, необхідно дитину включити в активну діяльність і спілкування. Якщо говорити про дитину з особливими освітніми потребами, то необхідно створити не просто розвиваюче середовище, а корекційно-розвиваюче середовище. Індивідуалізація навчання таких дітей передбачає глибоке розуміння специфіки надання їм дидактичної допомоги.

Основною умовою у забезпеченні успішності навчання дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі є індивідуалізація навчально-виховного процесу.

У сучасній вітчизняній педагогічній теорії і практиці, Положенні про інклюзивну освіту, основною умовою навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу визначено індивідуалізацію навчального простору для дитини з особливими освітніми потребами. Як свідчить практика під цим поняттям в основному розуміють документальне забезпечення інклюзивного навчання, зокрема наявність індивідуальної програми розвитку із гнучкою варіативною структурою її компонентів, індивідуального навчального плану, індивідуальної навчальної програми та системи необхідних адаптацій і модифікацій. Це є дійсно дуже важливим, але в повній мірі не може забезпечити та гарантувати індивідуалізацію навчання.

У науковій літературі існує багато трактувань поняття «індивідуалізація» та «індивідуальний підхід». Спираючись на наукові

доробки дослідників Унт І.Е., Границької А.С., Шадрикова В.Д. диференціюємо ці поняття.

Зазначені науковці розуміють «індивідуальний підхід» як:

1) принцип педагогіки, згідно якого у процесі навчально-виховної роботи з групою вчитель взаємодіє з окремими учнями за індивідуальною моделлю, враховуючи їх особистісні якості;

2) орієнтація на індивідуальні особливості дитини у спілкуванні з нею;

3) урахування психолого-педагогічних умов не лише для розвитку всіх учнів, але і для розвитку кожної дитини зокрема.

Дослідники визначають «індивідуалізацію» як:

1) організацію навчального процесу, при якому вибір способів, прийомів, темпу навчання обумовлюється індивідуальними особливостями учнів;

2) різноманітні навчально-методичні й організаційно-управлінські заходи, що забезпечують індивідуальний підхід.

Отже, ми бачимо, що поняття «індивідуалізації» є більш ширшим поняттям і охоплює органічне поєднання усіх компонентів навчально-виховного процесу.

Індивідуалізацію навчання в інклюзивному навчальному закладі розглядаємо як пристосування навчального середовища до особливостей учнів з особливими освітніми потребами, створення сприятливих умов для розвитку здібностей і потенційних можливостей учнів з особливими освітніми потребами. Індивідуалізація є рушійною силою реалізації довгострокових цілей навчання і формування індивідуальної неповторності кожної дитини.

Індивідуалізацію навчання сьогодні треба розуміти більш широко, оскільки вона є динамічною системою, що охоплює усі ланки навчально-виховного процесу: цілі; зміст; методи; засоби навчання.

Плануючи будь-яку діяльність необхідно чітко уявляти цілі навчання. В індивідуальній програмі розвитку мають чітко прописуватись цілі навчання як довгострокові так і короткострокові.

У науково-методичній літературі, на жаль, відсутні чіткі вказівки стосовно формулювання і визначення довгострокових цілей крім пріоритетів: безпеки, соціального розвитку, комунікативних навичок, поведінки, навичок самостійності, навчальних навичок. Оскільки батьки дітей більш за все піклуються про академічні уміння і навички, то конкретизуємо саме цей аспект.

Під час формування довгострокових цілей у напрямку опанування програмовими уміннями і навичками необхідно враховувати наступне:

1. Збереження і подальший розвиток індивідуальності дитини з особливими освітніми потребами, її потенційних можливостей.

2. Сприяння засобами індивідуалізації виконанню навчальних програм кожним учнем та попередження неуспішності.

3. Формування загально навчальних та програмових умінь і навичок з опорою на зону найближчого розвитку кожного учня з особливими освітніми потребами.

4. Покращення навчальної мотивації і розвиток пізнавальних інтересів дітей з особливими освітніми потребами.

5. Можливість подальшого самостійного життя в соціумі.

Із-за поліморфності психофізичних порушень дітей з особливими освітніми потребами виникає багато питань стосовно організації індивідуалізації навчання учнів різних нозологій під час пояснення нового навчального матеріалу, виконання письмових робіт, обладнання навчального місця. У зв'язку з цим пропонуємо вчителям рекомендації щодо індивідуалізації навчання нозологій дітей, які найчастіше зустрічаються в інклюзивних навчальних закладах. Під час розробки ми спиралися на праці С. Миронової, В. Синьова, Л. Прядко, О. Альохіної, О. Агафоновой, Л. Савчук, Н. Назарової, та ін.

Індивідуалізація навчання для учнів з порушенням розумового розвитку на уроці полягає в наступному:

1. Кожну навчальну дію супроводжують показом, якщо це не допомагає, то вдаються до супровідних дій.

2. Складні завдання поділяють на етапи, які обов'язково коментують.

3. Під час викладу нового навчального матеріалу або інструктування користуються простими для розуміння реченнями.

4. Для запобігання втоми та підвищення розумової працездатності влаштовують невеликі перерви.

5. Під час показу виконання завдань, використовувати в повільний темп.

6. Для індивідуальних завдань використовувати наочне підкріплення.

Для учнів з порушеннями опорно-рухового апарату індивідуалізація навчання полягає в наступному:

1. Скорочується обсяг письмових завдань.

2. Для дітей із складними порушеннями дрібної моторики застосовуються альтернативні способи виконання завдань (комп'ютер, планшет).

3. Під час виготовлення виробів на уроках трудового навчання усуваються трудомісткі операції.

4. Для запобігання втоми та підвищення розумової працездатності пропонують часту зміну видів діяльності.

Для учнів з порушеннями зору індивідуалізація навчання полягає в наступному:

1. Під час організації навчального середовища забезпечити належне освітлення робочого місця.

2. Під час подачі навчального матеріалу забезпечити можливість тактильного обстеження наочності та об'єктів, які демонструються.

3. Під час організації уроку дотримуватись охоронного режиму та сприяти розвитку вміння користуватися залишковим зором (відповідні вправи за рекомендаціями лікаря-офтальмолога, тифлопедагога).

4. Під час навчальної роботи використовувати збільшувальні прилади, підручники із більшим шрифтом, індивідуальні картки, технічні засоби навчання тощо.

5. Під час подачі нового матеріалу особливу увагу слід звертати на розвиток дотикового сприймання, залишкового зору, давати більше часу на вивчення об'єктів.

6. Під час виконання практичних дій з геометричним матеріалом, особливу увагу слід звертати на розвиток навичок просторового орієнтування, образного мислення.

7. Підбираючи наочність слід дбати про конкретизацію уявлень дітей щодо реальних природних об'єктів.

Для учнів з порушеннями слуху індивідуалізація навчання полягає в наступному:

1. Під час організації навчальної діяльності дбати про розвиток мови та мовлення (збагачення словника спеціальними термінами), формування мовленнєвих умінь і навичок для засвоєння та відтворення теоретичних і практичних знань.

2. Під час організації навчальної діяльності дбати про вироблення умінь і навичок сприймати звернене мовлення та продукувати власні висловлювання.

3. Під час організації дидактичного середовища розташовувати робоче місце таких дітей ближче до джерела звука й так, аби забезпечити можливість, використовуючи залишковий слух, сприймати мовлення вчителя.

4. Постійно здійснювати контроль (за рекомендаціями сурдопедагога) над використанням індивідуальних звукопідсилювальних апаратів; застосовувати сурдотехнічне обладнання індивідуального та колективного призначення (індукційні петлі, поліфонатори, FM- системи тощо), технічні засоби навчання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. Необхідність індивідуалізації навчання обумовлена індивідуальними відмінностями рис дітей з особливими освітніми потребами, від яких залежить характер навчання. Навчання повинно бути спрямована не лише на доступність якісної освіти дітей різних нозологій, але й викликати позитивні емоції, сприяти формуванню навчальної мотивації. «Кожен учень повинен отримати таке завдання, з яким він може справитись в даний момент, приклавши до цього помірні зусилля, лише таке навчання може бути розвиваючим» [7, с.169].

Подальші наукові розвідки будуть присвячені пошуку підготовки вчителів для забезпечення індивідуалізації навчання дітей різних нозологій.

Бібліографія

1. **Абетка інклюзивної освіти** : термінологічний словник [упорядник Присяжнюк Н.В.]. – Вінниця, 2015. - 100, [27-28 с.]. 2. **Володько В. М.** Індивідуалізація і диференціація навчання / В. М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. статей. – Ч.1. – К., 2000. – С. 21-23. 3. **Гончаренко С.** Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с. 4. **Інклюзивне навчання** : організаційне, змістове та методичне забезпечення : навчально-методичний посібник / [кол. авторів за заг. ред. С.П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 236 с. 5. **Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання** / [упоряд. Савчук Л.О., Юхимець І.В.]. – Рівне : РОІППО, 2013. – 53с. 6. **Прядко Л.О.** Актуальні проблеми диференційованого викладання в Хінклюзивному навчальному закладі / Л.О. Прядко // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т. / за ред.. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006. –Т.1. – 452с. – С.340-348. 7. **Унт И. Е.** Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Е. Унт. – М. – 1990. – 190 с. *elena-poter.edusite.ru/.../texnologii individualizacii obucheni*

References

1. **Abetka inklyuzyvnoyi osvity** : terminolohichnyy slovnyk [uporyadnyk Prysyazhnyuk N.V.] – Vinnytsya, 2015 - 100, [27-28 s.]. 2. **Volod'ko V. M.** Individualizaciya i diferenciaciya navchannya // V. M. Volod'ko // Problemi suchasnoï pedagogichnoï osviti: Zb. statej. - CH.1. - K., 2000. – S21-23. 3. **Goncharenko S.** Ukraïns'kij pedagogichnij slovnik / S. Goncharenko. – Kiiv : Libid', 1997. – 376 s. 4. **Inklyuzivne navchannya** : organizacijne, zmistove ta metodichne zabezpechennya : navchal'no-metodichnij posibnik / [kol. avtoriv za zag. red. S.P. Mironovoï]. – Kamyaneц'-Podil's'kij nacional'nij universitet imeni Ivana Ogiienka, 2015. – 236 s. 5. **Osoblivosti roboti z dit'mi z osoblivimi osvitnimi potrebami v umovah inklyuzivnogo navchannya** / [uporyad.Savchuk L.O., YUhimec' I.V.]. – Rivne : ROIPPO, 2013. – 53 s. 6. **Pryadko L.O.** Aktual'ni problemi diferencijovanogo vikladannya v inklyuzivnomu navchal'nomu zakladi / L.O. Pryadko // Aktual'ni pitannya korekciynoi osviti (pedagogichni nauki): zbirnik naukovih prac': vip. 7, u 2 t. / za red.. V.M. Sin'ova, O.V. Gavrilova. – Kamyaneц'-Podil's'kij : PP Medobori-2006. –Т.1. – 452s. – S. 340-348. 7. **Unt Y. E.** Yndyvdualizatsyya y dyfferentsyatsyya obuchenyya / Y. E. Unt. – М. – 1990. – 190 s.

Авторський внесок: Прядко Л.О. – 100%
Дата відправлення статті 18.03.17 р.